

Az egységesülő Európa a 21. századi kihívások örvényében*

Bábosik Mária

Anthony Giddens Turbulent and Mighty Continent – What Future for Europe?

Cambridge, UK: Polity Press, 2014, p. 242

ISBN-13: 978-0745680965

A szerző, *Anthony Giddens* a London School of Economics igazgatója, a Lordok Házának tagja, a nagy tekintélyű King's College örökös tagja. Magyarul is több műve látott már napvilágot: az általános szociológiáról írt könyve, illetve politikai esszéi a globalizációról és az egykor befolyásos „harmadik út” néven ismert „haladó kormányzásról”. Ez a mű is az utóbbiakhoz áll közel, politikai esszé az EU mai helyzetéről és perspektíváiról, külső és belső kapcsolatairól – politikai, gazdasági és környezetvédelmi szempontból. Érdekes egy balközép brit álláspont megismerése, amely az ottani politikai életben a ma kormányzó konzervatívok és az ellenzéki radikálisok EU-ellenességével, a kilépés fontolgatásával szemben a bennmaradás és a fenntartás alternatíváját kínálja.

A kötet a jóléti modell, a gazdaság-, szociál- és környezetpolitika, valamint a nemzetközi politika terén igyekszik tisztázni, hogy milyen többletet adhat az „új Európa” a tagállamoknak és köztük Nagy-Britanniának a nemzeti elkülönülés helyett. A szerző szerint a korábban sikeres EU-modellek és trendek továbbfejlesztésére van szükség, tulajdonképpen egy „pro-Európa programra” a britek és a többi euroszeptikus számára.

Churchill híres zürichi beszédének a 60. évfordulójára létrejött az EU, a hidegháborúnak vége, Németország ismét egységes, közös fizetőeszközt, eurót használ az EU tagállamainak egy része. Ezek az eredmények azonban már kritika tárgyai, új problémákat is szülnek, és

---

* Jelen cikk a szerző nézeteit tartalmazza, és nem feltétlenül tükrözi a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontját.

Bábosik Mária a Magyar Nemzeti Bank szakértője. E-mail: babosikm@mnbb.hu.

az eurózónának meg kell küzdenie az egységes fizetőeszköz fennmaradásáért. Ez *Giddens* kiinduló képlete.

Helyzetértékelése megjelenik a kötet címében: Európa ma már nem olyan hatalmas, mint egykor volt, de ismét turbulens konfliktusokkal terhelt. Ilyen a munkanélküliség, főként a fiatalok körében, avagy az adósságválság, illetve az északi és déli régió közötti növekvő különbség. A válság következtében csökken az unió támogatottsága, EU-ellenes tiltakozások és tüntetések zajlanak a tagállamokban. A közös polgárság patriotizmusa még nem jött létre. Mindez szkepszist szül általában, véli a szerző.

Giddens szerint az Európai Unió a demokrácia hiányától szenved, és a hatékony vezetésnek is híján van. Az intézményekben a polgárok nem kapnak elegendő beleszólást. Az EU-választások leginkább a nemzeti témákkal foglalkoznak, s ezeken csak kevés polgár vesz részt. A felmérések eredményei szerint az EU legitimitása ma nagyon gyenge.

A szerző szerint ahhoz, hogy ma az EU-t kivezzék a válságból, nagy horderejű, súlyos következményekkel járó döntések meghozatalára volna szükség, ami az unióban mindig problémás helyzeteket eredményez. Az EU döntéshozatalában ugyanis két párhuzamos struktúra áll fenn: az „EU 1” mint formalizált rendszer és az „EU 2” mint a tényleges hatalommal rendelkező kevesek döntési struktúrája. Az EU formális és informális működése elválik egymástól, és az utóbbi a valóban befolyásos struktúra. De facto az „EU 2” mozgatja Európát; a német kancellár, a francia miniszterelnök, az Európai Központi Bank és az IMF vezetője. Döntéseikbe még az Európai Bizottság és az Európai Tanács vezetése szólhat bele. Újabban azonban már csak a „trojkáról” beszélünk, s *Giddens* szerint valójában *Merkel* asszony az egyetlen igazi hatalmi tényező.

Az „EU 1” és „EU 2” mellett létezik még a „Papír Európa” is, a jövő tervei, a scenáriók stb., amelyeket az EU különféle szervei hoztak össze. De nincsenek valódi eszközök ezek megvalósítására, ami mind belül, mind kívül aláássa az unió hitelét.

Az EU-ban egyszerre van jelen a megosztottság és a konfliktus, illetve az integráció tendenciája. A válságban az EU korábban nem létező sorsközösséggé vált, ami azt jelenti, hogy a politikai vezetők és a polgárok tudatára ébredtek egymásrautaltságuknak. Most jött létre először az EU politikai tere. Ez az átalakulás *Giddens* szerint visszafordíthatatlan.

Vajon ezek a változások negatív vagy pozitív forgatókönyvet jelentenek az EU számára? A pozitív kifejelet a demokratikus mandátummal rendelkező EU-szintű vezetés intézményesítése és az EU egésze, nem csupán az azt alkotó nemzetek iránti állampolgári szolidaritás kiépülése lenne. A szerző úgy véli, hogy az európai patriotizmus és polgári tudat kialakulása lehetséges scenárió, amely megszabadíthatja az EU-t jelenlegi bajaitól.

Giddens szerint az EU magja a független eurózóna. Ennek megvalósulási módja azonban ma válságok és szociális konfliktusok forrásává vált. Ugyanis a gazdasági fegyelmet és annak pénzügyi mechanizmusait, amelyeknek kezdettől meg kellett volna lenniük, csak a további

problémáktól való félelem miatt hozták, hozzák létre a tagállamok. Az ehhez szükséges újításokat az „EU 2” mindig német jóváhagyással alkotta meg. Úgy tűnik, ma Németország békés eszközökkel érte el azt, ami katonailag nem sikerült neki – az uralmat Európa felett. Ez azonban sokaknak nem tetszik.

A szerző azt szorgalmazza, hogy Európának új jövőképre volna szüksége, amelynek létrehozásába bele kellene vonni a polgárokat. Ennek az eurózónából kellene kiindulnia, de a többi tagállamnak is szerepet kellene biztosítani benne. Strukturális reformokra van szükség széles körben, de nemcsak a gyengén teljesítő országokban, hanem az EU egészében is. A közös valuta megvédése megkívánja a bankunió létrehozását, és az eurózóna országainak bizonyos gazdaságpolitikai döntéseit a közös szervezetekre kellene átruházniuk. Ez a kölcsönösség a közös felelősség elfogadását igényli, de ha nem valósul meg, akkor minden eddigi integrációs előrelépés kárba veszhet.

A gazdasági kapcsolatrendszer további politikai integráció nélkül nem fejlődhet tovább, állítja *Giddens*. Valamiféle föderális megoldásra van szükség a belátható jövőben. Ez provokálja az euroszeptikusokat. A föderalizmusellenesség a nemzeti szuverenitás elvesztésétől való félelemre épül. Azonban az EU-nak nem a nemzetállami szuverenitások újabb elemeiből kellene építkeznie, hanem egy új szinten, amit a szerző „szuverenitás +”-nak nevez. Koordinációjuk révén az EU tagállamai együttesen nagyobb tényleges befolyásra tesznek szert a világban, mint amit külön-külön élvezhettek, így mindenki nettó nyertese lehetne ennek a folyamatnak – véli. Az EU jelentős szerepet játszhat a globális politikában, amely túlmutat a szervezetet alkotó tagállamok potenciálján. Ez olyan globális befolyás lehet, amely a hagyományos nemzetközi intézmények válságában bontakozhat ki. Ma a nemzetközi politikát néhány befolyásos állam uralja, ahol egy fragmentált Európa hangja aligha érvényesülhet.

Giddens szerint az EU a közös gazdasági fejlődés előmozdítását is szolgálhatja. A pénzügyi válság előtt megvolt ennek a dinamikája, az USA-nál nagyobb gazdasági egység jött létre, amely olyan kereskedelmi szerződéseket képes kötni, amelyeket az egyes tagállamai egyenként nem. A szerző úgy tartja, hogy Európában gazdasági újjáépítésnek kell bekövetkeznie. Ha az eurózóna ismét a gazdasági növekedés területe lenne, akkor a polgároknak az unióval szembeni attitűdje is megváltozna, állítja *Giddens*.

A nemzetközi kapcsolatok terén az EU nem menekülhet a hatalom vállalása elől, ami katonai hatalmat is jelent – véli a szerző. Persze ennek sem a kanti értelemben vett „jóraláló hatalomnak”, sem *Hobbes* „korlátlan hatalmának” kellene lennie. A nemzetközi rendszer ma már nem a hatalmi egyensúlyok, hanem a sokféle együttműködési hálózat egymást átfedő rendszere államok és államcsoportok között, amely feszültségeket és megosztottságokat hordoz. A hagyományos európai gondolat, amely a békét tárgyalásokkal és szabályozás révén kívánja megteremteni, a szerző szerint ma is helytálló. A gyakorlatban azonban az európai békerendszer az USA beavatkozásain alapul, vagy azt a NATO biztosítja.

E tekintetben az EU-nak az USA „egyenlőbb” partnerévé kellene válnia legalább az EU-ban és környezetében zajló műveletekben, véli a szerző.

A föderális EU nemcsak egy új nemzetközi politikai kísérlet lenne, hanem hatást gyakorolhatna az egész világra is – veti fel. Tévedtünk – mondja *Giddens* –, amikor korábban azt hittük, hogy az EU majd állam nélküli kormányzás, a globális kormányzás előőrsé lehet. Az ilyen globálisan beágyazódott EU-ban nem maradhat fenn sokáig az eurózónából és az EU-tagságból való kiszállás lehetősége. *Giddens* szerint az EU-nak egységes fejlődési utat kell bejárnia.

A közös pénz jövőjéről *Giddens* azt gondolja, hogy az euró összeomlása az EU és a világ országainak igen komoly gazdasági nehézségeket okozna. Az euró megőrzése szerinte a nagyobb gazdasági integráció felé haladás feltétele. Ehhez pedig szükséges az uniós intézmények valódi reformja, mert az „EU 2” csak a válságmegoldásra, nem pedig tartós kormányzásra alkalmas, véli. Ha az euró megőrizhető, akkor a világgazdaság újraalkotásában az USA és Kína mellett az EU is szerepet kaphat, mondja *Giddens*. Az unió még mindig jobban kezelhet olyan válságjelenségeket, amelyre tagállamai alkalmatlanok. A változásnak szerinte egy egységesebb és demokratikusabb rendszer felé kellene tartania az EU-ban. Az integráltabb unió világhatalom lehetne. Az EU-nak most még megvan a lehetősége a továbblépésre és korábbi hibáinak korrigálására – állítja *Giddens*.